

фіксується окремо без оточуючого середовища. Якщо ушкодження від снаряду є наскрізним та знаходиться на фасаді, господарська будівля фіксується з двох боків (фасад з боку вулиці та фасад з боку внутрішнього двору). Якщо господарська будівля має декілька пошкоджень від снарядів у різних частинах споруди (фасад, кут), то фотозйомка господарської будівлі здійснюється з різних боків (з боку фасаду та з боку кута споруди). Якщо пошкоджено дах господарської споруди, за можливістю доцільно використати квадрокоптер і здійснити фотозйомку приватного будинку зверху.

10. Вузлова фотозйомка окремих конструктивних частин господарської будівлі, які зазнали ушкоджень (зовнішні стіни, дах (покрівля), вікна, вхід (двері) тощо. Доцільно фіксувати спочатку знищені частини господарської будівлі, а потім ушкоджені.

11. Вузлова фотозйомка окремих невеликих ушкоджених (знищених) споруд (паркан (його частина), колодязь) розташованих на прибудинкової території.

Загальні рекомендації фотофіксації щодо пошкодженого (знищеного) приватного будинку з присадибною ділянкою та господарськими будівлями: а) фотофіксація здійснюється за правилом від загального до окремого; б) спочатку здійснюється фіксація з зовнішньої сторони (вулиці, проспекту), потім з середини присадибної ділянки; в) спочатку здійснюється фіксація зовнішньої частини окремої будівлі, а потім, якщо це можливо внутрішньої частини окремої будівлі; г) при фіксації необхідно дотримуватися логічної послідовності. Якщо розпочато фотографування одного об'єкту, то воно повинно бути закінчено. Не можна не закінчивши фотофіксацію одного об'єкта розпочинати фотографувати інший об'єкт.

Коваленко А. В.,

*к.ю.н., доц., доцент кафедри кримінально-правових дисциплін,
Луганський державний університет внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка,
м. Івано-Франківськ*

ДЕЯКІ ПРАВОВІ Й ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ ЗБИРАННЯ, ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ДОКАЗІВ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З початком активної фази збройної агресії РФ 24 лютого 2022 р. життя кожного українця докорінно змінилося. На півночі, сході та півдні України велися й ведуться активні бойові дії, усі регіони країни зазнають руйнувань через ракетні обстріли. Збройні сили та інші військові формування України сміливо боронять Вітчизну та крок за кроком звільняють тимчасово окуповані території. Але подібні складні обставини

не звільняють державу від обов'язків щодо захисту суспільства від кримінальних правопорушень та розкриття й розслідування кримінально-протиправних діянь, учинених в умовах воєнного стану. В основі виконання згаданих обов'язків лежить діяльність уповноважених осіб зі збирання, дослідження та використання доказів у кримінальному провадженні.

Цілком очевидно, що в умовах воєнного стану доказова діяльність правоохоронців стикається з новими складнощами та викликами. А розроблені науковцями практично-орієнтовані рекомендації мають урахувувати описані вище нові реалії. На нашу думку, задля розроблення практично-орієнтованих рекомендацій щодо збирання, дослідження та використання доказів у кримінальних провадженнях в умовах правового режиму воєнного стану, розслідувані кримінальні правопорушення доцільно поділити на декілька груп. Основним критерієм поділу виступлять певні ознаки місцевості, на якій було вчинено кримінальне правопорушення, зокрема факт ведення бойових дій на таких територіях та їх перебування під окупацією збройних сил та інших військових формувань російської федерації. Відповідно до пропонованого поділу будуть висвітлені правові й організаційні проблеми збирання, дослідження та використання доказів під час розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану.

За наведеними критеріями можливо виокремити наступні групи кримінальних правопорушень (у порядку ускладнення доказової діяльності під час їх розслідування): 1) кримінальні правопорушення, вчинені на територіях, які не були окуповані та де не велися активні бойові дії; 2) кримінальні правопорушення, вчинені на деокупованих територіях (як до так і після деокупації, за умови що розслідування відбувається після звільнення місцевості); 3) кримінальні правопорушення, вчинені на тимчасово окупованих територіях; 4) кримінальні правопорушення, вчинені на територіях, де ведуться активні бойові дії.

У першому випадку діяльність уповноважених осіб зі збирання, дослідження та використання доказів під час розслідування кримінальних правопорушень зазнає найменших змін. Водночас, і на територіях що меншою мірою постраждали від збройної агресії РФ діяльність правоохоронців відбувається у нових умовах. Так, від початку нової фази збройної агресії РФ Кримінальний кодекс України було доповнено низкою нових складів, видозмінилися деякі старі кримінальні правопорушення (наприклад власну специфіку мають крадіжки, грабежі та розбої, учинені в умовах воєнного стану). Також варто звернути увагу й на зміни до кримінального процесуального законодавства, що були запроваджені під час воєнного стану та мають враховуватися суб'єктами, які здійснюють доказову діяльність. Крім того, у зв'язку із вимушеним переміщенням великих груп населення до безпечних регіонів, в таких

місцях змінюється криміногенна обстановка, ускладнюється проведення процесуальних дій за участі свідків та потерпілих, які в будь-який момент можуть змінити місце проживання. Правоохоронці працюють в умовах величезного навантаження та стресу, трапляються процесуальні затримки через перевантаженість судової системи та системи судово-експертних установ тощо.

У другому випадку (вчинення кримінальних правопорушень на деокупованих територіях до чи після їх звільнення) доказова діяльність уповноважених осіб стикається із додатковими до вищеописаних складнощами. У таких умовах особливого значення набуває безпека учасників кримінального провадження: деокуповані місцевості та українські території, де раніше велися активні бойові дії, за оцінками експертів є одними з найбільш замінованих у світі. Тому особам, які здійснюють доказову діяльність, потрібно урахувати небезпеку контакту зі снарядами які не детонували та вибуховими пристроями, які були залишені окупантами умисно. Окрім того, слідчим часто доводиться проводити огляди та інші слідчі (розшукові) дії в будівлях, які зазнали руйнації внаслідок обстрілів та бомбувань, а відтак можуть бути аварійними. Ще одним фактором, який негативно впливає на діяльність зі збирання, використання та дослідження доказів на деокупованих територіях є виклики, пов'язані з відновленням роботи правоохоронних органів в таких місцевостях. У випадках руйнування чи розграбування окупантами приміщень, де знаходилися органи досудового розслідування, можуть виникнути проблеми організаційного та матеріально-технічного забезпечення діяльності уповноважених осіб. Також можуть виникнути ситуації, коли доказову діяльність доведеться здійснювати до відновлення роботи органів прокуратури, судової влади, судово-експертних установ, що значно ускладнює завдання слідчих та дізнавачів.

Третя з виокремлених нами ситуацій (розслідування кримінальних правопорушень, вчинених на тимчасово окупованих територіях) на перший погляд видається найскладнішою з огляду на те, що правоохоронці не мають жодного доступу до місць розташування матеріально-фіксованих слідів правопорушення, а проведення процесуальних дій за участі потерпілих, свідків та підозрюваних, які знаходяться на окупованих територіях, є ускладненим чи неможливим. Водночас, вітчизняні правоохоронці вже мають певний досвід роботи з подібними кримінальними правопорушеннями: з 2014 р. розслідувалися та з певним успіхом направлялися до судів матеріали щодо кримінально караних діянь, вчинених на тимчасово окупованих територіях Луганської та Донецької областей і Автономної республіки Крим. Задля цього активно використовується процедура досудового розслідування *in absentia* та в подальшому, за потреби, судового розгляду за відсутності обвинуваченого. У межах доказової діяльності в таких умовах виняткового

значення набуває отримання інформації з відкритих джерел.

Нарешті четверта із запропонованих ситуацій (розслідування кримінальних правопорушень, вчинених на територіях де ведуться активні бойові дії) дійсно є найскладнішою для правозастосовувачів. В основному в таких умовах розслідуються корисливі злочини, вчинені в умовах воєнного стану (які на побутовому рівні невірно іменуються мародеством), а також документуються військові злочини російської федерації. Слідчі, які працюють в зонах активних бойових дій, постійно наражають своє життя на небезпеку через обстріли й бомбардування, штурмові дії загарбників тощо. На нашу думку, в подібній обстановці максимальний пріоритет має надаватися збереженню життя та здоров'я правоохоронців. Це означає, що будь-які процесуальні дії можуть проводитися виключно у безпечні моменти та у місцевостях, відносно віддалених від місць дислокації ворожих військ. Доцільно також максимально використовувати сучасні науково-технічні засоби, які дозволяють проводити огляди місця події опосередковано: допомогти можуть квадрокоптери та роботи з арсеналу вибухотехніків. Проблемою також є те, що для отримання доступу до ЄРДР, реалізації функції попереднього судового контролю уповноваженим особам потрібно виїжджати на території, де не ведуться активні бойові дії. Водночас, саме для таких умов ст. 615 КПК України передбачено певні відходження від загальної кримінальної процесуальної форми, зокрема на випадок відсутності доступу слідчих до ЄРДР та відсутності у відповідному регіоні діючих органів судової влади.

У підсумку можемо зазначити, що війна обов'язково закінчиться перемогою України, але кримінальна юстиція в цілому та органи досудового розслідування зокрема мають бути готові до можливого виникнення подібних викликів у майбутньому. І поки Збройні сили та інші воєнізовані підрозділи України будуть готуватися до ефективного відбиття можливих нових загроз національній безпеці та територіальній цілісності держави, ми маємо вдосконалювати кримінальне процесуальне законодавство та розробляти ефективні рекомендації щодо збирання, дослідження та використання доказів у кримінальному провадженні в подібних екстремальних умовах.

Рязанцев В. В.,

*к.біол.н., старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник сектору молекулярно-генетичних досліджень
лабораторії криміналістичних досліджень Національного наукового центру
«Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М.С.Бокаріуса»,
м. Харків*

Дереча Л. М.,

*к.біол.н., старший науковий співробітник, вчений секретар Національного
наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М.С.Бокаріуса»,
м. Харків*

УДК 343.2/7
Т 78

*Рекомендовано
до поширення через мережу Інтернет вченою радою
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(протокол № 13 від 07.07.2022 р.)*

Модератор конференції **Білоус Василь Васильович** – к.ю.н., доц.,
доцент кафедри криміналістики Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Проблематика документального оформлення, визначення шкоди
П 78 та відшкодування збитків, завданих Україні та її громадянам
внаслідок збройної агресії Російської Федерації : тези наук.-практ. конф.
(м. Харків, 22 червня 2022 р.). – Харків : НЮУ імені Ярослава Мудрого,
2022. – 184 с. – Електронне наукове видання. –
<https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/>.
ISBN 978-617-8198-01-5

Розглянуто проблеми законодавчого забезпечення розслідування
кримінальних правопорушень, учинених під час воєнного стану, визначення шкоди та
відшкодування збитків, завданих внаслідок збройної агресії Російської Федерації
проти України, методичного, тактичного, техніко-криміналістичного та експертного
забезпечення розслідування кримінальних правопорушень, а також оптимізації
механізму фіксації та визначення шкоди, завданої майну приватних осіб, і
подальшого відшкодування збитків.

ISBN 978-617-8198-01-5

УДК 343.2/7
© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2022